

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen:
de externe rechtspositie van kinderen in gesloten jeugdhulp gezien
vanuit kinder- en mensenrechten**

Kruijf, M.P.

Citation

Kruijf, M. P. (2019, March 7). *Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen: de externe rechtspositie van kinderen in gesloten jeugdhulp gezien vanuit kinder- en mensenrechten*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/69767>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/69767>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The following handle holds various files of this Leiden University dissertation:

<http://hdl.handle.net/1887/69767>

Author: Kruijf, M.P. de

Title: Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen: de externe rechtspositie van kinderen in gesloten jeugdhulp gezien vanuit kinder- en mensenrechten

Issue Date: 2019-03-07

Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen

Legitimiteit en rechtswaarborgen bij gesloten plaatsingen van kinderen

De externe rechtspositie van kinderen in gesloten
jeugdhulp gezien vanuit kinder- en mensenrechten

PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van
de graad van Doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van Rector Magnificus prof. mr. C.J.J.M. Stolker,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op donderdag 7 maart 2019
klokke 11.15 uur

door

Maria Petronella de Kruijf

geboren te Amersfoort

in 1985

Promotoren: prof. mr. drs. M.R. Bruning
prof. mr. dr. T. Liefwaard

Promotiecommissie: mr. dr. J. uit Beijerse (Erasmus Universiteit Rotterdam)
prof. dr. C.J. Forder (Vrije Universiteit Amsterdam)
dr. P. van der Helm (Hogeschool Leiden)
prof. mr. dr. E.M. Mijnarends
prof. mr. dr. P.M. Schuyt

Met dank aan de Stichting Maan voor een financiële bijdrage aan dit onderzoek.

Omslagontwerp: Primo!Studio, Delft
Opmaak binnenwerk: Anne-Marie Krens – Tekstbeeld – Oegstgeest

© 2019 M.P. de Jong-de Kruijf | Boom juridisch

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische veeelvoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978-94-6290-600-6
ISBN 978-94-6274-988-7 (e-book)
NUR 820

www.boomjuridisch.nl

Voor Simon, Hidde en Anne

Inhoudsopgave

LIJST VAN AFKORTINGEN

XIII

1	INLEIDING	1
1.1	Inleiding	1
1.1.1	Definitie van gesloten jeugdhulp	3
1.1.2	Gesloten jeugdhulp en vrijheidsbeneming	5
1.1.3	Gesloten jeugdhulp in cijfers	7
1.1.4	Doelgroep van gesloten jeugdhulp	11
1.2	Aanleiding tot dit onderzoek	12
1.3	Het doel van het onderzoek	18
1.4	Onderzoeksvragen	19
1.5	Onderzoeksmethode	20
1.6	Toelichting op het begrip ‘rechtmatigheid’ in de context van dit onderzoek	24
1.7	Een korte introductie op het kinderrechtentoetsingskader	26
1.8	Een korte introductie op het motiveringsvereiste in de context van rechterlijke beslissingen	29
1.9	Leeswijzer	33
2	BESLISSINGEN TOT GESLOTEN UITHUISPLAATSINGEN VAN KINDEREN – EISEN VANUIT EUROPEES EN INTERNATIONAAL JURIDISCH PERSPECTIEF	35
2.1	Introductie en onderzoeksvragen	35
2.1.1	Inleiding	35
2.1.2	Centrale onderzoeksvragen	37
2.1.3	Een introductie van de voornaamste Europese en internationale onderzoeksbronnen	38
2.2	Gesloten uithuisplaatsingen in het licht van de vier IVRK-kernbeginselen	42
2.2.1	Algemeen Kernbeginsel I: het verbod op discriminatie bij een beslissing tot een gesloten uithuisplaatsing	42
2.2.2	Algemeen Kernbeginsel II: Een gesloten uithuisplaatsing moet in het belang van het kind zijn	44
2.2.3	Kernbeginsel III: het recht op leven en ontwikkeling bij een gesloten uithuisplaatsing	54
2.2.4	Kernbeginsel IV: Recht op respect voor de mening van het kind bij een gesloten uithuisplaatsing	55
2.2.5	Tussentijdse samenvatting	56

2.3	Een gesloten uithuisplaatsing is een ultimum remedium	57
2.3.1	Inleiding	57
2.3.2	Eerste exceptiebeginsel: een uithuisplaatsing is een uitzondering	58
2.3.3	Tweede exceptiebeginsel: een kind heeft het recht op vrijheid, vrijheidsbeneming is de exceptie	62
2.3.4	De onderlinge verhouding tussen deze exceptiebeginselen	66
2.4	Materiële rechten van minderjarigen die uit huis geplaatst worden	66
2.4.1	Inleiding	66
2.4.2	Het noodzakelijkheidsbeginsel zoals dat volgt uit art. 9 IVRK	67
2.4.3	Het recht van de minderjarige op passende alternatieve zorg	68
2.4.4	Het recht van de minderjarige op respect van familielevens (art. 8 EVRM)	73
2.4.5	Tussentijdse samenvatting	80
2.5	Materiële rechten van minderjarigen die van hun vrijheid worden beroofd	81
2.5.1	Inleiding	81
2.5.2	Art. 37 IVRK: waarborgen tegen onrechtmatige en willekeurige vrijheidsbeneming	81
2.5.3	Art. 5 EVRM: het recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid	86
2.5.4	Terughoudend gebruik van institutionele zorg voor kinderen die strafbare feiten hebben gepleegd	101
2.5.5	Tussentijdse samenvatting	104
2.6	Procedurele rechten van kinderen die gesloten geplaatst worden	104
2.6.1	Inleiding	104
2.6.2	Het belang van een stapsgewijze besluitvormingsprocedure	105
2.6.3	Het recht van het kind op informatie	107
2.6.4	Het recht van het kind om gehoord te worden in de procedure die leidt tot gesloten plaatsing	108
2.6.5	Het recht van ouders om aan de procedure deel te nemen	112
2.6.6	Het recht op een beslissing door competente autoriteiten	112
2.6.7	Het recht op rechterlijke toetsing van de beslissing tot en de tenuitvoerlegging van uithuisplaatsing	113
2.6.8	Het recht van het kind op periodieke evaluatie van zijn of haar gesloten uithuisplaatsing	114
2.6.9	Procedurele waarborgen, specifiek ten aanzien van vrijheidsberoving	117
2.6.10	Tussenconclusie ten aanzien van procedurele rechten	118
2.7	Het VN-Kinderrechtencomité over residentiële gesloten plaatsingen in Nederland	119
2.8	Een geïntegreerd toetsingskader voor gesloten uithuisplaatsingen van kinderen	121
2.8.1	Resume van de onderzoeksvragen	121
2.8.2	De belangrijkste beginselen	121
2.8.3	Kinderen mogen worden geplaatst in een gesloten, residentiële setting	122
2.8.4	Exceptiebeginselen	122
2.8.5	Een uithuisplaatsing moet noodzakelijk zijn in het belang van het kind	123

2.8.6	Het belang van de vraag naar geschikte alternatieven	124
2.8.7	De doelgroep van gesloten jeugdhulp	124
2.8.8	De doelstellingen van gesloten jeugdhulp	125
2.8.9	Procedurele waarborgen verstrekte de rechtspositie van het uit huis geplaatste kind	126
2.8.10	Een gesloten plaatsing is een ultimatum remedium en voor de kortst mogelijke passende duur	127
2.8.11	Afsluiting	127
3	DE RECHTSHISTORISCHE ACHTERGROND VAN DE GESLOTEN JEUGDHULP IN NEDERLAND (±19 ^e EEUW – 2007)	131
3.1	Inleiding en opbouw van het hoofdstuk	131
3.2	Samenplaatsing: gedurende een lange periode geen issue	132
3.3	Prelude op de Kinderwetten	134
3.4	De Kinderwetten van 1905	140
3.5	1922: de ondertoezichtstelling en de komst van de kinderrechtster	151
3.6	De jaren 40 en 50: twee belangrijke wetswijzigingen omtrent de uithuisplaatsing	155
3.7	De jaren 60 – jaren 90: teleurstellingen, kinderrechtendiscours en zwaarder beveiligde inrichtingen	160
3.8	De jaren 90 van de vorige eeuw en het begin van de 21 ^e eeuw	165
3.9	Analyse en conclusies	174
4	DE REGELING VOOR GESLOTEN PLAATSINGEN IN DE WET GESLOTEN JEUGDZORG (2008-2014) EN DE JEUGDWET (VANAF 2015) <i>DOELEINDEN, RECHTSGRONDEN EN RECHTSWAARBORGEN</i>	179
4.1	Inleiding	179
4.2	Doelstellingen van de gesloten plaatsing voor civielrechtelijk geplaatste jeugdigen	180
4.2.1	Inleiding	180
4.2.2	Beoogde doelen van de Wet op de jeugdzorg	181
4.2.3	Doelstellingen van de Wet gesloten jeugdzorg en daarmee gepaard gaande wijzigingen	185
4.2.3.1	Een einde maken aan de samenplaatsing	185
4.2.3.2	Completeren van het jeugdzorgaanbod	188
4.2.3.3	Analyse: het creëren van een passend zorgaanbod voor iedere individuele jeugdige	193
4.2.4	Twee tussentijdse aanpassingen van de Wet op de jeugdzorg	194
4.2.5	Doelstellingen van de Jeugdwet en daarmee samenhangende wijzigingen	195
4.2.6	De regeling voor gesloten jeugdhulp in het kort	198
4.2.7	Gewijzigde en ongewijzigde elementen van de regeling gesloten jeugdhulp	202
4.2.8	Korte samenvatting doelstellingen gesloten jeugdzorg en gesloten jeugdhulp	205

4.3	Rechtsgronden voor een gedwongen, gesloten plaatsing van jeugdigen	205
4.3.1	Inleiding	205
4.3.2	Rechtsgrond voor de reguliere machtiging	206
4.3.2.1	Reguliere machtiging gesloten jeugdzorg (2008-2015)	206
4.3.2.2	Rechtsgrond machtiging gesloten jeugdhulp (vanaf 2015)	206
4.3.3	Rechtsgrond spoedmachtiging gesloten jeugdhulp	212
4.3.3.1	Rechtsgrond voorlopige machtiging gesloten jeugdzorg (2008-2015)	212
4.3.3.2	Rechtsgrond crisismachtiging gesloten jeugdhulp (vanaf 2015)	213
4.3.4	Rechtsgrond voorwaardelijke machtiging gesloten jeugdhulp (vanaf 2015)	214
4.3.5	Vergelijking tussen de Wet gesloten jeugdzorg en de Jeugdwet gelet op de rechtsgrond	216
4.4	Procedurale rechtswaarborgen en rechtsbescherming in een procedure die leidt tot een gedwongen, gesloten plaatsing	217
4.4.1	Inleiding	217
4.4.2	Procedurale rechtswaarborgen in de Wet op de jeugdzorg	217
4.4.3	Procedurale rechtswaarborgen in de rechtsregeling gesloten jeugdhulp	219
4.4.4	Een vergelijking op hoofdlijnen tussen de Wet op de jeugdzorg en de Jeugdwet	226
4.5	De verhouding van de rechtsregeling gesloten jeugdhulp met het privaatrecht, het jeugdstrafrecht en het gezondheidsrecht	226
4.5.1	Inleiding	226
4.5.2	Privaatrechtelijke regels voor jeugdigen die met gesloten jeugdhulp te maken krijgen	227
4.5.3	In welke wet hoort de regeling voor de gesloten jeugdhulp thuis?	229
4.5.4	Vervagende grenzen tussen rechtsgebieden	232
4.6	Analyse en conclusies	236
5	TIEN JAAR RECHTERLIJKE TOETSING (2008-2017) VAN HET MATERIEEL-RECHTELIJKE CRITERIUM VOOR EEN GESLOTEN UITHUISPLAATSING	241
5.1	Inleiding	241
5.2	De noodzaak van een gesloten uithuisplaatsing in de rechtspraktijk	243
5.2.1	De ernstige opgroei- of opvoedingsproblemen noodzaken tot jeugdhulp	243
5.2.2	Onttrekingsgevaar noodzaakt tot een gesloten uithuisplaatsing	246
5.2.3	De noodzaak is niet meer zo stringent als bij aanvang	251
5.2.4	Onttrekking door anderen	256
5.2.5	De noodzaak van specifieke typen machtigingen gesloten jeugdhulp	257
5.2.5.1	De spoedmachtiging gesloten jeugdhulp	257
5.2.5.2	De voorwaardelijke machtiging gesloten jeugdhulp	262
5.3	De doelmatigheid van de gesloten uithuisplaatsing in de rechtspraktijk	268
5.3.1	Inleiding	269

5.3.2	Het beginsel van een evenwichtige verhouding tussen ‘beschermen’ en ‘behandelen’	269
5.3.3	Het beginsel van passende zorg	275
5.3.3.1	De verplichting om passende zorg te verstrekken	276
5.3.3.2	De invulling van ‘passende zorg’ in de rechtspraktijk	281
5.4	De noodzaak en doelmatigheid van het plaatsen van enkele specifieke groepen jeugdigen	295
5.4.1	Inleiding	295
5.4.2	De noodzaak en doelmatigheid van het plaatsen van twaalfminners in gesloten jeugdhulp	296
5.4.3	De noodzaak en doelmatigheid van het plaatsen van jeugdigen die bijna 18 jaar zijn in de gesloten jeugdhulp	301
5.4.4	De noodzaak en doelmatigheid van het plaatsen van radicaliserende tieners (met uitreis aspiraties) in de gesloten jeugdhulp	307
5.4.5	De noodzaak en doelmatigheid van het plaatsen van jeugdigen met delinquent gedrag in de gesloten jeugdhulp	309
5.5	Kritiek op de taakuitvoering van de Gecertificeerde Instelling (voorheen Bureau jeugdzorg)	323
5.6	Analyse en conclusies	327
6	TIEN JAAR RECHTERLIJKE TOETSING (2008-2017) VAN FORMELE CRITERIA VOOR EEN GESLOTEN UITHUISPLAATSING	335
6.1	Inleiding	335
6.2	Het ingrijpende karakter van de maatregel in relatie tot de procedurele waarborgen	336
6.3	De jeugdige is bekwaam om in rechte op te treden	337
6.4	Het recht op rechtsbijstand	339
6.4.1	... door een gekwalificeerde jeugdrechtsadvocaat	339
6.4.2	... door een bijzondere curator	341
6.5	De rechtmatigheidstoets in handen van de kinderrechter	344
6.6	Het vereiste van een machtiging gesloten jeugdhulp	346
6.7	Het vereiste van een verleningsbeslissing	349
6.8	Het recht om door een gedragswetenschapper te worden onderzocht	351
6.8.1	De Hoge Raad over de instemmingsverklaring van de gedragswetenschapper	353
6.8.2	Een analyse van de jurisprudentie van gerechtshoven en rechtbanken de instemmingsverklaring van de gedragswetenschapper	359
6.9	Het horen van de jeugdige	370
6.9.1	Het recht om gehoord te worden door een kinderrechter	370
6.9.2	Het horen van de jeugdige in het voortraject	373
6.10	Rechtswaarborgen bij een spoedmachtiging	374
6.11	Rechtswaarborgen bij een voorwaardelijke machtiging	375

6.12	Overige vormen van rechtsbescherming voor de jeugdige	377
6.12.1	Verschillen in rechtsbescherming bij plaatsing in gedwongen kader of in vrijwillig kader?	377
6.12.2	Vereiste van schriftelijkheid	379
6.13	Het recht op compensatie wegens onrechtmatige vrijheidsberoving	380
6.14	Analyse en conclusies	385
7	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	387
	<i>Inleiding</i>	387
	Deel I – Conclusies per hoofdstuk	389
	Deel II – De wettelijke regeling en rechterlijke beslissingen getoetst aan internationale standaarden	399
	Deel III – Aanbevelingen	402
	Deel IV – Nader onderzoek	413
	<i>Uitleiding</i> Het recht op aandacht moet leidend zijn in het besluitvormingsproces dat leidt tot gesloten jeugdhulp	415
	SAMENVATTING	417
	SUMMARY	423
	LITERATUURLIJST	433
	KAMERSTUKKEN	457
	JURISPRUDENTIE	459
	BIJLAGEN	463
	1 Inventariserende gesprekken met 23 jongeren in twee accommodaties voor gesloten jeugdhulp	465
	2 De Regeling gesloten jeugdhulp in de Jeugdwet	491
	3 Gepubliceerde jurisprudentie vanaf 1 januari 2008 tot en met 31 december 2017 waarin een verzoek om een machtiging gesloten jeugdhulp (vóór 1 januari 2015: een machtiging gesloten jeugdzorg) centraal staat (N=488)	505
	4 Gepubliceerde uitspraken vanaf 1 januari 2008 tot en met 31 december 2017 van de (jeugd)strafrechter waarin de term ‘gesloten jeugdzorg’ of ‘gesloten jeugdhulp’ voorkomt (N=98)	519
	5 Semi-gestructureerde vragenlijst voor jeugdigen in gesloten jeugdhulp	523
	6 Eigen publicaties op het terrein van gesloten jeugdhulp	527
	CURRICULUM VITAE	529

Lijst van afkortingen

A-G	Advocaat-Generaal
AIVD	Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
Awb	Algemene wet bestuursrecht
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
Bij	Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen
BW	Burgerlijk Wetboek
Bwk	Burgerlijke wet kindbeschermingsmaatregelen
B&W	Burgermeester en wethouders
CA	Capabilities approach
CBb	College van Beroep voor het bedrijfsleven
CETS	Council of Europe Treaty Series
CJG	Centrum voor Jeugd en Gezin
CR(O)C	Convention on the Rights of the Child
CRvB	Centrale Raad van Beroep
DV&O	Dienst Vervoer en Ondersteuning
ECMR	Europese Commissie voor de Rechten van de Mens
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
<i>EHRC</i>	<i>European Human Rights Cases</i>
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
FFT	Functional Family Therapy
<i>FJR</i>	<i>Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht</i>
GA	General Assembly
GBM	Gedragsbeïnvloedende maatregel
GC	General Comment
GGZ-K&J	Geestelijke gezondheidszorg Kind en Jeugd
GI	Gecertificeerde instelling
<i>Gst</i>	<i>Gemeentestem</i>
Gw	Grondwet
HR	Hoge Raad
IBVPR	Internationaal Verdrag inzake Burgerlijke en Politieke Rechten
ITB-Plus	Intensieve Trajectbegeleiding-Plus
IVRK	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
<i>JPF</i>	<i>Jurisprudentie Personen- en Familierecht</i>
<i>JVGGZ</i>	<i>Jurisprudentie Verplichte ggz</i>
Jw	Jeugdwet
KTC	Kamertrainingscentrum
LOVF	Landelijk Overleg Vakinhoud Familie- en Jeugdrecht
LVB	Licht verstandelijk beperkt

LVG	Licht verstandelijk gehandicapt
MDFT	Multi Dimensional Family Treatment
MOgroep	Brancheorganisatie voor sociaal werk
MTFC	Multi Treatment Foster Care
MK	Meervoudige kamer
MST	Multi-systeem therapie
MvT	Memorie van toelichting
NJ	Nederlandse jurisprudentie
NJCM	Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten
NVvR	Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak
OM	Openbaar ministerie
OTS	ondertoezichtstelling
OvJ	officier van justitie
PDD NOS	pervasive developmental disorder not otherwise specified
<i>PFR</i>	<i>Personen en Familierecht Updates</i>
PIJ-maatregel	Plaatsing in een inrichting voor jeugdigen
PTSS	post traumatische stress-stoornis
<i>RFR</i>	<i>Rechtspraak Familierecht</i>
Res	Resolution
RO	Rechterlijke organisatie
Rv	Wetboek van burgerlijke rechtsvordering
<i>RvdW</i>	<i>Rechtspraak van de Week</i>
SGS	Sociale Groeps Strategie
SKJ	Stichting Kwaliteitsregister Jeugd
<i>Stb</i>	<i>Staatsblad</i>
<i>Stcrt</i>	<i>Staatscourant</i>
STP	Scholings- en Trainingsprogramma
Tbr	maatregel tot terbeschikkingstelling van de regering
Tbs	Terbeschikkingstelling
Trb	Tractatenblad
UN	United Nations
UNCRC	United Nations Convention on the Rights of the Child
ZIKOS	Zeer Intensieve en Kortdurende Observatie en Stabilisatie
VN	Verenigde Naties
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VWS	Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WIJN	Werkverband integratie jeugdwelzijnswerk Nederland
Wjz	Wet op de jeugdzorg
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
WSG	William Schrikker Groep